

1E1 VG AAN HCL

Denk
zie ik
traag
laagla
rijen

“ ‘Privilegiat’ neix del meu odi a l’elitisme anglès ”

Matthew Tree

(Londres, 1958)

ha fet un gran regal a la literatura catalana amb la novel·la

‘Privilegiat’,

publicada per Columna.

És un gran pas en la

carrera d’un escriptor

que es va donar a

conèixer amb la novel·la

‘Fora de lloc’ (1996)

i el llibre de contes

‘Ella ve quan vol’,

Premi Andròmina en

els Octubre del 1999.

El primer Premi Columna Nadal 2001 ha distingit –amb un veredicta pres pel vot unànim del jurat– un dels llibres més sorprenents, singulars i ambiciosos que ha donat la literatura catalana els darrers anys, *Privilegiat*, de Matthew Tree. Un llibre que honora la literatura catalana.

La novel·la avança en dues línies, la transcripció d’unes cartes de l’escriptor anglès Malcolm Lowry (Birkenhead, Cheshire 1909-Ripe, Sussex 1975), autor de *Sota el volcà* (1947), i l’interrogatori-confessiò-mondèg davant de la policia d’un pretès terrorista que, a més d’explosius, guardava a la bossa les cartes de Lowry.

—Quin va ser el procés d’elaboració de la novel·la?

—Vaig començar a escriure tres textos simultanis. Un era el corresponent a les cartes de Malcolm Lowry. L’altre, la història del personatge principal, i el tercer text, una sèrie d’escenes que ens parlaven dels anys trenta, fins a la infància del personatge. I sabia que tots aquests textos tenien molts punts en comú i la feina era meua per trobar una estructura que pogués combinar-los d’una manera llegible. Finalment, vaig garbellar les escenes i les que vaig aprofitar han quedat incloses dins de la història del personatge principal.

—La idea de les cartes d’on sorgeix?

—Ve de la història familiar. Del fet que el meu avi era qui s’encarregava d’enviar l’assignació mensual a Mal-

colm Lowry. Treballava amb el pare de Lowry i Lowry li va enviar cartes durant molts anys. Quan l’avi es va assabentar de la seva mort, va cremar les cartes. Jo sempre havia tingut la idea de reconstruir-ne algunes.

—L’avi us va parlar del seu contingut?

—No. Sabem, però, que eren íntimes. No eren agraïments i prou. Em sembla que li parlava de la família, però en sabem poca cosa més.

—El personatge principal, el frustrat terrorista, contrapunt i paral·lel alhora de Lowry, com neix?

—Neix dels meus propis sentiments d’odi envers el que podríem dir el sistema de classes britànic. I té diversos punts en comú amb Lowry. Com, per exemple, la culpabilitat per sentir-se privilegiat. O bé el seu rebuig a les malvestats, els horrors, del segle XX. Un cop dit això, són evidentment dos personatges ben diferents.

—Els dos, penseu, són privilegiats? Ho és Lowry, evidentment, que viu de l’assignació mensual del pare amb l’única condició que visqui a l’estranger. Però l’altre? A més, el títol és singular.

—Perquè el títol juga amb la idea, el concepte, del privilegi, constant al llarg del llibre. Tots dos ho són. El personatge contemporani ho és perquè ha rebut un ensenyament privilegiat. I tots dos tenen sensació de culpabilitat. Lowry beu aquesta sensació de culpabilitat i el personatge contemporani busca maneres més dràstiques per abraçar-se al seu sentit de culpabilitat.

“El primer esborrany de la novel·la era en anglès. Llavors la vaig refer en català i les millores, les vaig incorporar a la versió anglesa: un procés paral·lel en les dues llengües”

—El terrorisme.

—Sí. Tampoc diria el terrorisme organitzat, però sí l'ús de la violència.

—Per què el feu treballar en pel·lícules pornogràfiques, a prop de les que combinen la violència real?

—Ha intentat fer tot el contrari del que s'esperava d'ell. És a dir, ha aconseguit una feina que normalment la gent que té un ensenyament privilegiat no agafaria mai. I s'adiu amb la seva personalitat.

—Les cartes simulen l'estil de Lowry d'altres cartes o dels seus escrits literaris?

—Beuen de dues fonts. Una font és *Sota el volcà*. L'altra font és un llibre molt complet d'entrevistes radiofòniques fetes al llarg dels anys.

—Els capítols dedicats al personatge principal barregen veus i a vegades estils: la interna del personatge-narrador, plena d'impressions, de descripcions i de salts en el temps, i la del diàleg amb la policia. La solució a aquest problema tècnic deu ser la clau de l'èxit, no?

—Sí. Totalment. Vaig passar molts mesos treballant l'estructura d'aquests capítols. Perquè havia barrejat diversos elements i èpoques presents i pretèrites.

—El psiquiatre de la policia intenta descobrir qui és aquella persona que han enxampat amb explosius i que no estava fixat i que tampoc no reivindica la pertinença a cap grup. La inclusió del personatge serveix perquè el lector també entri en la personalitat del detingut. Té aquesta funció estratègica, la incorporació del psiquiatre?

—Exacte.

—La veu del personatge està construïda amb el monòleg interior, i té total llibertat per anar d'un lloc a l'altre, d'un temps a un altre. Fins i tot per canviar d'estil. Hi ha un joc constant entre la frase convencional i la frase lliure, com si—preguntem— el debat entre convenció i rebel·lia de la novel·la s'estengués al producte específicament literari i tot quedés harmonitzat?

—Sí, sí. Això és cert.

—A més, aquest joc, si vols que funcioni, s'ha de mantenir equilibrat al llarg dels capítols de forma regular, sense abusos ni oblits llargs.

—Sí, era un dels meus objectius. Vaig arribar a fer gràfics que indiquen els diferents recursos del llibre i aconseguir així aquest equilibri.

—Per una banda tenim l'alternança amb les cartes i, per l'altra, la barreja tècnica dels capítols narratius. Això crida, a priori, a la confusió.

—Per això vaig plantejar aquest recurs una mica suat potser de l'interrogatori del psiquiatre i la creació d'un marc per a aquestes reflexions. A més, per a mi no hi havia res d'artificial en aquest interrogatori. Jo he estat interrogat tant per psiquiatres com per la policia i em va semblar un recurs natural.

—Familiar.

—Sí, familiar.

—En quines circumstàncies va ser interrogat?

—Per la policia, després d'una manifestació, a Londres. I pels psiquiatres, diguem sobretot els meus primers anys vint.

—La veu del protagonista és reiterativa. Dóna voltes a les mateixes coses. Per què?

—És un personatge obsessiu. Per tant, li vénen sovint les mateixes imatges, els mateixos pensaments.

—Heu construït un estil depenent de la seva personalitat, doncs?

—Sí, exacte.

—Primer teníeu pensat el personatge i després va fer-li el vestit estilístic?

—No. Alhora. Era com rebre un dictat, quan em posava en la pell del personatge. Les paraules brollaven per si soles.

—La voluntat de ser didàctic, per una banda, i de fer entrar el lector en la novel·la d'una manera amable i clara, es tradueix en un primer capítol, d'entrada en situació, digne de Conan Doyle.

—El capítol té aquesta funció. Situar el lector. Fer-lo entrar en situació. I també hi ha la imatge del vaixell que se'n va i que es reprèn al final de la novel·la.

—El vostre coneixement del català us ha plantejat cap problema, ara que heu fet una obra tan ambiciosa? Hem observat que heu utilitzat en sentit contrari l'expressió “no donar l'abast” i que abuseu del “com a mínim” a les primeres pàgines, taques que es tornen gairebé insignificants davant del festival d'encerts expressius.

—Aquest llibre sí que em va plantejar alguns problemes amb el català, en el sentit que no em limitava només al meu català sinó que intentava examplar-ne l'ús per dir coses que personalment només diria o escriuria en anglès. Per exemple, alguns matisos en les cartes de Lowry. Certes frases que indiquen procedència social. Tots aquests matisos que existeixen en anglès he intentat traslladar-los al català, i això ha estat difícil.

—I pel que fa al to, el registre i el perill de pecar de cultista o de col·loquial quan no s'hi escau?

—Jo pensava, i penso, que tenia això més o menys controlat. Els fragments cultes són cultes i els col·loquials són col·loquials i tots dos funcionen com a tals. Alguns crítics han insinuat, però, que el llenguatge culte té un punt d'encarcarat. No penso que sigui el cas. Estic satisfet del llenguatge.

—Els crítics literaris dels diaris *El País* i de *La Vanguardia* no han sabut, ens sembla, o no han tingut prou temps, per llegir el llibre i l'han infravalorat; al nostre entendre, injustament. Quan va

decidir escriure en català sabíeu que la crítica literària era tan prima?

—No, no en tenia ni idea. M'hi he anat familiaritzant amb el pas dels anys.

—Per què no el vau escriure en anglès?

—L'he escrit en anglès, també. Hi ha dues versions del llibre que són meves. La castellana que acaba de sortir està traduïda de l'anglesa.

—Quina versió heu escrit en primer lloc?

—El primer esborrany, en aquest cas, era en anglès. I llavors, en fer-ne la primera redacció, la vaig passar al català. Llavors vaig començar a millorar la versió en català i vaig passar les millores a la versió anglesa, de manera que hi ha hagut un procés paral·lel en les dues versions.

—Penseu que, a més de fer la doble versió, aquest procés ha intervingut en la millora del text?

—Sí, sens dubte. Com que les vaig tractar com a dos llibres diferents, he pogut detectar-hi defectes i possibilitats de millora que normalment no hauria vist.

—Potser heu trobat un sistema excel·lent, i qui sap si nou, de construir una novel·la i arribar al nivell més òptim possible. Millor que fer les correccions sobre una única versió.

—Sí, és exactament això. Tenint les dues versions és com si tinguessis el doble de possibilitats de retoc.

—Però en passar de l'anglès al català, i viceversa, l'autor pren distància i això el fa veure millor el que fa.

—Sí, és el que volia dir. El distanciament és molt bo i amb les dues versions, l'obtens.

—Quan heu trigat a escriure'l?

—Tres anys i mig. Entremig, he escrit el llibre de viatges sobre Catalunya.

—Amb aquest llibre us afegiu a la llarga tradició d'anglesos exiliats que escriuen llibres contra Anglaterra o que són molt crítics amb Anglaterra. Penseu que aneu més a fons que els autors que us han precedit?

—Més que un sentiment antianglès, es tracta d'un sentiment d'odi envers certs aspectes de la vida anglesa. Per

“Com que vaig tractar les dues versions del llibre, anglesa i catalana, com si fossin dos llibres diferents, he pogut detectar-hi millor els defectes i les possibilitats de millora.”

exemple, les escoles privades i les universitats d'elit. I en aquest sentiment vaig més a fons que molta altra gent.

—No serà aquest sistema educatiu, precisament, el que dona als anglesos la lucidesa suficient per criticar l'ensenyament anglès? L'excel·lència de l'ensenyament seria la que us faria més lúcids i crítics.

—[Riu] No ho penso. Està bé la pregunta. En la majoria dels casos, la gent que passa per aquesta mena d'ensinistrament acadèmic no el critiquen pas. Només el critica una petita minoria. La lucidesa deu venir d'un altre lloc, no del sistema educatiu. El cas que dieu, però, es pot donar. Se m'acut l'exemple del director de cinema Lindsay Anderson, que va fer la pel·lícula *If*, en la qual un grup de nois d'una escola d'elit l'ataquen amb armes de foc. Anderson també va anar a una escola d'elit.

—Potser del mestratge dels grans homes formats en aquest sistema educatiu.

—No, tampoc no ho penso. No penso que tot sigui formació. Tots tenim una part lliure en la nostra crítica que no ens ha inculcat ningú.

—O potser és que sou més viatjats i això us fa veure la societat, l'home, amb més distanciament. El viatge forma part indispensable dels anglesos de fa molts segles.

—Sí, és cert. Hauria estat molt difícil escriure un llibre com *Privilegiat vivint a Anglaterra*.

—Més que un pamflet contra Anglaterra el que jo he llegit és l'estudi de dues personalitats totalment desencaixades i separades del país i com aquest desencaix i aquest distanciament forgen la seva personalitat. La lectura va a missa?

—Sí, és una lectura absolutament correcta. No hi ha la voluntat de muntar un atac contra aspectes concrets de la vida anglesa. L'atac en tot cas és implícit en les vides dels dos personatges.

—Més que dos rebels, l'estudi de dos marginals?

—En efecte. I si el protagonista intenta rebel·lar-se és perquè en un moment determinat no pot controlar l'odi acumulat que sent.

Lluís Bonada